

Antigone Sophocles

- 1.- Leestekst als inleiding.
- 2.- Dialoog tussen Creon en Antigone.
- 3.- Video fragment van deze dialoog door jeugdtheater Teneeter.

Antigone was de dochter van het Thebaanse koningspaar Oedipus en Iocaste¹. Toen haar vader uit wanhoop over de misdaden die hij ongeweten bleek te hebben begaan zichzelf met blindheid sloeg en in ballingschap ging, verbrak Antigone haar verloving met Haemon, zoon van Thebes heerser Creon, volgde haar vader en deelde vrijwillig zijn lot. De voornaamste schildering van Antigones karaktervolle houding toen het noodlot ook haar trof, is overgeleverd in **Sophocles' Antigone**: na Oedipus' dood naar Thebe teruggekeerd, weerstreefde Antigone Creons verbod om haar gesneuvelde broeder Polynices te begraven. Zij was bereid zelfs ten koste van haar leven haar plicht te doen tegenover de dode en het gebod van de goden te vervullen, dat zij hoger achtte dan de wetten van de mensen.

Op Creons bevel werd Antigone in een rotsgraf ingesloten, waar zij zich het leven benam; Haemon volgde haar vrijwillig in de dood.

Antigone's ideaal is gebaseerd op familie-eer en godsdienst. Eén van haar gestorven broers mag van de machthebber van de stad (haar oom Kreon) niet begraven worden.

Antigone sluipt naar het slagveld en bedekt het lichaam van haar broer met aarde. Hiermee waarborgt zij zijn zielenrust en de eer van haar familie. Als individu voldoet zij hiermee aan wat er in het kader van haar familiebelang van haar verwacht wordt.

In een groter kader, dat van de staat en het algemeen belang, krijgt haar daad een politieke lading. Haar broer wordt door de regering gezien als landverrader en hem begraven is in strijd met het staatsbelang. Deze tegenstelling tussen privé- en staatsbelang is de kern van veel klassieke tragedies. De familiebanden in deze tragedie (Antigone is Kreons nichtje en aanstaande schoondochter) verbinden beide belangen en dramatiseren de keuze tussen gevoel en verstand. In de bewerking van Jean Anouilh worden nuancerings aangebracht in deze tegenstelling, door van Antigone en Kreon meer individuen te maken. In dit licht worden beide personages opgeofferd aan hun eigen 'hogere doel'.

¹ **Iocaste** of **Jocaste** (Gr.: *Iokaste*) betrokken bij de Thebaanse Oedipussage, als gemalin van Laius en moeder van Oedipus. Gedreven door het noodlot huwde zij haar zoon, en werd bij hem de moeder van Eteocles, Polynices, Antigone en Ismene. Toen zij de waarheid ontdekte, verhing zij zich (Sophocles' *Antigone*) of, naar een andere versie, doodde zij zichzelf (Euripides' *Phoenissae*).

Antigone

Jean Anouilh. Vertaling A. Morriën.

Créon

Had je met iemand over je voornemen gesproken?

Antigone

Neen.

Créon

Ben je onderweg iemand tegengekomen?

Antigone

Nee, niemand

Créon

Weet je dat heel zeker?

Antigone

Jawel.

Créon

Luister dan. Ga naar je kamer, kruip in je bed en zeg dat je ziek bent, dat je sinds gisteren niet meer buiten bent geweest. Je voedster moet het bevestigen. Dan zal ik zorgen dat deze drie mannen verdwijnen.

Antigone

Waarom? U weet toch wel dat ik het morgen weer doe?

(Er heerst een ogenblik stilte, waarin zij elkaar in de ogen zien)

Créon

Waarom heb je geprobeerd je broer te begraven?

Antigone

Dat moest ik wel.

Créon

Je wist toch, dat ik het verboden had?

Antigone

(zachtjes) Toch moest ik het doen. De doden die niet begraven worden, dolen eeuwig rond zonder rust te vinden. Als mijn broer nog leefde en uitgeput van een lange jacht thuis gekomen was, dan zou ik zijn schoenen uitgetrokken hebben, het eten voor hem klaargemaakt en zijn bed gespreid ... Voor Polynice is de jacht nu afgelopen, hij keert naar huis terug, waar mijn vader, mijn moeder en ook Étéocle op hem wachten. Hij heeft recht op rust.

Créon

Je weet dat het een oproerkraaier en een verrader was.

Antigone

Het was mijn broer.

Créon

Had je mijn bevel dan niet op de hoeken van de straten horen afkondigen en had je de aanplakbiljetten niet gezien op alle muren van de stad?

Antigone

Jawel.

Créon

Wist je dan niet welk lot de man of de vrouw te wachten stond, wie het ook zou zijn, die het zou wagen hem de laatste eer te bewijzen?

Antigone

Jawel, dat wist ik heel goed.

Créon

Je dacht misschien dat je boven de wet verheven was, omdat je de dochter van Oedipe bent, de trotse Oedipe?

Antigone

Neen, dat dacht ik niet.

Créon

De wet is in de eerste plaats voor jou gemaakt, Antigone. De wet is in de eerste plaats gemaakt voor koningskinderen!

Antigone

Als ik een dienstmeid was geweest, bezig met het vaatwerk, dan zou ik, zodra ik het bevel zou hebben gehoord, het vuile water van mijn armen hebben geveegd en in mijn schort naar buiten zijn gegaan om mijn broer te begraven.

Créon

Daar geloof ik niets van. Als je een dienstmeid was geweest, dan zou je er niet aan getwijfeld hebben, dat het je je leven zou kosten en daarom zou je thuis gebleven zijn om je broer te betreuren. Maar nu dacht je, dat ik je niet ter dood zou durven laten brengen, omdat je van koninklijke bloede bent en bovendien mijn nicht en de verloofde van mijn zoon.

Antigone

Daar vergist u zich in. Ik was er integendeel zeker van dat u mij ter dood zoudt laten brengen.

Créon

(ziet haar aan en mompelt plots) De trots van Oedipe. Je hebt dezelfde trots als Oedipe. Ja, nu ik hem in jou heb teruggevonden, nu geloof ik je. Je moet wel gedacht hebben, dat ik je ter dood zou laten brengen. En dat vond je een ontknoping die voor jou heel natuurlijk was, kleine stijfkop. Voor de vader was het een ongeluk van een mens. Ik zeg niet eens het geluk, want daar ging het helemaal niet om. Ook van weinig belang. Alles wat menselijk is, voelt zich in jullie familie niet erg op zijn gemak. Jullie hebt liever met het noodlot te maken en met de dood. Jullie hebt er plezier in je vader te vermoorden en met je moeder naar bed te gaan en je dat alles later te laten opdissen, woord voor woord en met een belustheid, alsof je dat alles drinken kunt. Wat een drank, hè, die woorden die tegelijk je vonnis inhouden? En met wat voor een gulzigheid drink je ze in, wanneer de Oedipe of Antigone heet. En later zit er niets anders op dan jezelf de ogen uit het hoofd te klauwen en met je kinderen langs de weg uit bedelen te gaan. Maar daar wil ik niets van horen. Die tijden zijn voorbij voor Thebe. Thebe heeft nu recht op een vorst zonder verleden. Mijn naar is Créon zonder meer. God zij dank. Ik sta met mijn beide voeten vast op de grond, mijn twee handen in mijn zakken en omdat ik koning ben heb ik besloten, met heel wat minder eerbij dan je vader, eenvoudig al mijn krachten te geven om de toestand in deze wereld wat minder zinloos te maken, als dat mogelijk is. Zoiets is helemaal niet avontuurlijk, dat is een vak, dat je alle dagen moet uitoefenen en waar geen aardigheid aan is, evenmin als aan welk vak ook. Maar omdat ik het nu eenmaal doen moet, zal ik het doen ook ... En als morgen de een of andere smerige boodschapper uit de bergen komt afzakken om me te vertellen dat hij ook niet helemaal zeker van mijn afkomst is, dan zal ik hem eenvoudig verzoeken weer op zijn schreden terug te keren en ik zal heus niet voor zo'n kleinigheid herrie schoppen bij je tante om de data te vergelijken. Koningen hebben wel wat anders te doen dan zich druk te maken over hun eigen lief en leed, meisje. *(hij is bij haar komen staan en heeft haar hand gegrepen)* Luister dus goed naar wat ik zeg. Je mag dan Antigone zijn en de dochter van Oedipe, maar je bent nog maar twintig jaar en het is nog niet zo lang geleden, dat we iets dergelijks met droog brood en een paar klappen om je oren zouden hebben afgedaan. *(hij ziet haar glimlachend aan)* Je ter dood laten brengen! Je hebt zeker nog nooit in de spiegel gekeken, magere spreekw. Wordt eerst maar eens

een beetje dikker om Hémon een flinke zoon te baren. Daar heeft Thebe veel meer aan dan aan je dood, dat verzeker ik je. Je gaat onmiddellijk naar je kamer, doet wat ik je gezegd heb en houdt verder je mond. Ik zal wel zorgen dat die anderen niets los laten. Vooruit, schiet op! en je hoeft me niet zo aan te kijken of je me verpletteren wilt. Ik weet wel dat je me een lomperd vindt en een erg prozaïsch mens. Maar ik houd toch evengoed van je, ondanks je beroerde karakter. Vergeet niet dat je van mij je eerste pop gekregen hebt, nog niet zo lang geleden. (*Antigone antwoordt niet. Zij verlaat het toneel, maar hou houdt haar tegen*) Antigone! Door die deur moet je naar je kamer. Waar wil je zo heen?

Antigone

(*die stil is blijven staan, antwoordt zachtjes, zonder snoeverij*) Dat weet u wel ...

(*Zij zwijgen, zien elkaar aan, nog steeds tegenover elkaar staand.*)

Créon

(*mompelt, alsof hij tegen zichzelf spreekt*) Wat speel je toch voor spel?

Antigone

Ik speel helemaal geen spel.

Créon

Begrijp je dan niet dat wanneer straks iemand anders dan die drie kerels te weten komt wat je hebt willen doen, dat ik dan wel gedwongen zal zijn je ter dood te laten brengen? Wanneer je nu je mond houdt en die dwaasheid uit je hoofd zet, dan bestaat er een kans dat ik je zal weten te redden. Maar over vijf minuten is die kans verkeken, begrijp je?

Antigone

Ik moet mijn broer gaan begraven, want die mannen hebben hem weer onder het zand vandaan gehaald.

Créon

Wil je die onzinnigheid weer uithalen? Er is nu een andere wacht bij het lijk van Polynice en zelfs wanneer je er in zoudt slagen het lichaam opnieuw te begraven, dan zou men het lijk toch weer blootmaken, dat weet je ook wel. Wat kun je dus doen, behalve je nagels tot bloed krabben en je weer laten pakken?

Antigone

Niets, dat weet ik wel. Maar dat kan ik tenminste. En je moet doen wat je kunt.

Créon

Geloof je daar dan werkelijk in, in zo'n voorgeschreven begrafenis? Geloof je werkelijk dat de schim van je broer zal moeten rondlopen wanneer er op zijn lijk niet een handvol aarde wordt uitgestrooid onder het mompelen van wat de priester heeft voorgeprevelde? Heb je de priesters in Thebe die spreuk nooit horen zeggen? Heb je hun armzalige, vermoede ambtenaarstronies nooit gezien, wanneer ze hun gebaren afraffelen en de helft van hun woorden inslikken om de dode maar zo gauw mogelijk naar de andere wereld te helpen, zodat zij er voor het eten nog een zouden kunnen doen?

Antigone

Zeker heb ik ze gezien.

Créon

Heb je dan nooit gedacht, wanneer het een dode was, van wie je werkelijk zoudt houden en hij daar in die kist zou liggen, dat je het dan plotseling op een brullen zoudt zetten? En die kerels zoudt toeschreeuwen, dat ze hun mond moesten houden en weg moesten gaan?

Antigone

Ja, dat heb ik wel gedacht.

Créon

En nu zet je je leven op het spel, omdat ik je broer dat belachelijke paspoort geweigerd heb, dat gebrabbel op bestelling bij zijn lijk, die stomme comédie waarvoor jij je het eerst geschaamd zoudt hebben en dat jou in de eerste plaats zou hebben gegriefd wanneer men de comédie werkelijk zou hebben gespeeld. Dat is toch onzin.

Waarom doe je dat dan? Voor de mensen soms die er wel in geloven? Om ze tegen mij op te stoken?

Antigone

Neen.

Créon

Dus niet voor anderen en niet voor je broer. Voor wie dan wel?

Antigone

Voor niemand. Voor mijzelf.

Créon

(ziet haar stilzwijgend aan) Wil je dan zo graag sterven? Je ziet er helemaal niet uit als een klein jong dier dat in de strik gelopen is.

Antigone

U hoeft met mij niet zo aandoenlijk te wezen. Doet u als ik. Doe wat u doen moet. Maar als u geen onmens bent, doet dat dan snel. Dat is alles wat ik u vraag. Mijn moed kan niet eeuwig duren.

Créon

Ik wil je redden, Antigone.

Antigone

U bent koning, u kunt alles, maar dat toch niet.

Créon

Zou je denken?

Antigone

U kunt me niet redden en ook niet dwingen.

Créon

Stijfkop. Kleine Oedipe.

Antigone

U kunt me alleen maar ter dood laten brengen.

Créon

En als ik je laat martelen?

Antigone

Waarom zoudt u dat doen? Om mij aan het huilen te krijgen, zodat ik u om vergeving vraag en alles zweer wat men wil, maar later, als ik geen pijn meer heb, toch weer opnieuw begin?

Créon

(terwijl hij haar bij haar arm grijpt) Luister goed wat ik je vertellen ga. Ik heb de slechte rol en jij de mooie, dat is duidelijk. En dat weet je. Maar maak er niet al te veel misbruik van, kleine pestkop. Wanneer ik een doodgewone lomperd van een tiran zou zijn, dan had ik je allang je tong uit laten trekken, je armen en je benen van je lijf laten draaien of je in een kuil laten smijten. Maar je ziet in mijn ogen dat ik aarzel, je ziet dat ik je laat praten in plaats van mijn soldaten te laten roepen. En daarom plaag je me en erger je me zo hard als je kunt. Wat wil je eigenlijk bereiken, kleine feeke?

Antigone

Wilt u me los laten? U doet mijn arm pijn.

Créon

(knijpt haar nog harder) O, neen, ik denk er niet aan. Daarin ben ik de sterkste en ik maak er ook misbruik van.

Antigone

(terwijl ze een lichte gil slaakt) Au!

Créon

(terwijl zijn ogen lachen) Dat kon ik misschien nog het beste met je doen, je arm omdraaien en aan je haren trekken, zoals je met kleine meisjes doet, wanneer je met ze speelt. *(hij ziet haar nog steeds aan, hij wordt weer ernstig en met zijn gezicht vlak bij het hare, zegt hij)* Ik ben weliswaar je oom, maar in onze familie zijn we niet zo zacht voor elkaar. Je vindt het misschien wel grappig hè, zo'n uitgejouwde koning die jou maar aan het woord laat, zo'n oude man, die alles in zijn macht heeft en die er nog wel anderen ter dood heeft zien brengen, dat verzeker ik je en even aandoenlijk als jij, maar die zich staat uit te sloven, om jou te verhinderen te sterven.

Antigone

(na een poosje) Nu knijpt u te hard. Dat doet me geen pijn meer. Ik voel mijn arm niet meer.

Créon

(ziet haar aan en laat haar met een lichte glimlach los en mompelt) De hemel weet dat ik vandaag wel wat anders te doen heb, maar er zit niets anders op dan de tijd te verknoeien die ik nodig heb om je te redden, kleine pestkop. *(hij laat haar plaatsnemen op een stoel midden op het toneel. Hij trekt zijn jasje uit en gaat naar haar toe, in hemdsmouwen, log en zwaarlijvig)* Ik verzeker je dat er een dag na een mislukte revolutie werk aan de winkel is. Maar de dringende zaken kunnen wachten. Ik wil je niet voor een politiek geval aan je eind laten komen. Daar ben je te goed voor. Want jouw Polynice, die schim die jij zo bejammert, dat lichaam, dat tot ontbinding overgaat waar de wachters bijstaan, al het kabaal dat jij maakt, dat is allemaal niets anders dan politiek. Ik mag dan misschien niet erg zachtvaardig zijn, ik ben in elk geval een man van goede smaak en ik houd van properheid. Denk je dat ik het niet even walgelijk vind als jij, zo'n lijk dat ligt te rotten in de zon? 's Avonds wanneer de wind uit zee waait kun je het in het paleis ruiken. Ik word er misselijk van. Toch doe ik mijn raam niet eens dicht. Het is smerig en dat durf ik tegen jou wel te zeggen, het is stom, monsterachtig stom, maar heel Thebe moet dat nu eenmaal een maand lang ruiken. Je denkt misschien dat ik je broer tenminste had moeten laten begraven, al was het alleen maar voor de hygiëne! Maar om het die stommelingen over wie ik regeren moet aan hun verstand te brengen moet het lijk van Polynice een maand de hele stad verpesten.

Antigone

U bent walgelijk!

Créon

Ja, kind, dat is mijn vak. Je kunt er over redetwisten of je zo'n vak moet blijven uitoefenen of niet. Maar als je het doet moet je het zo doen.

Antigone

Waarom doet u het dan?

Créon

Op een goede ochtend ben ik wakker geworden als de koning van Thebe. En de hemel weet, dat ik van mijn leven graag wat anders had willen zijn dan een machtig man ...

Antigone

Dan had u nee moeten zeggen.

Créon

Dat had ik kunnen doen. Maar ik voelde mij opeens als een werkman die het een of andere werk zou weigeren. Dat vond ik niet fatsoenlijk. En daarom heb ik ja gezegd.

Antigone

Nu, des te erger voor u. Ik heb geen ja gezegd. Wat denkt u dat mij uw politiek kan schelen en wat u doen of laten moet en al uw gepieker? Ik kan nog nee zeggen tegen alles waar ik niet van houd en ik ben mijn eigen rechter. Maar u, met uw kroon en uw wachters, met al uw rompslomp, u kunt mij alleen maar ter dood laten brengen, omdat u ja hebt gezegd.

Créon

Luister!

Antigone

Als ik wil dan hoef ik niet eens naar u te luisteren. U hebt ja gezegd. U heeft mij niets meer te vertellen. Maar met u zelf is het een ander geval. U drinkt mijn woorden gewoon in. en dat u uw wachters niet roept, komt doordat u mij tot het laatste wilt aanhoren.

Créon

Grappig ben je!

Antigone

U vindt mij helemaal niet grappig. U bent bang voor mij. Daarom probeert u mij te redden. Het zou veel makkelijker zijn om die kleine Antigone levend met een slot op haar mond in het paleis te hebben. U bent veel te teergevoelig om een goede tiran te zijn, dat is het. Maar desondanks zult u me straks toch ter dood moeten laten brengen, dat weet u heel goed en daarom bent u bang. Dat is heel lelijk, een man die bang is.

Créon

(op gedempte toon) Goed, ik ben bang dat ik gedwongen zal zijn je ter dood te laten brengen wanneer je nog langer zo koppig bent. En ik zou het liever niet willen doen.

Antigone

Ik hoef niet iets te doen wat ik liever niet zou willen doen? U zoudt misschien mijn broer ook liever niet een graf hebben willen weigeren? Zegt u eens.

Créon

Dat heb ik je al gezegd.

Antigone

En toch hebt u het gedaan. En nu zult u mij ter dood laten brengen zonder dat u het wilt. Is dat je noemt koning zijn?

Créon

Ja, dat is koning zijn.

Antigone

Arme Créon! Dan ben ik, met mijn smerige kapotte nagels, met de blauwe plekken, die uw wachters in mijn armen geknepen hebben en met mijn angst die mij in de keel bonst, een koningin.

Créon

Heb dan ook medelijden met mij. Het lijkt van je broer dat onder mijn ramen ligt te verrotten is al een hoge prijs genoeg voor het herstel van orde en rust in Thebe. Mijn zoon houdt van je. Dwing mij niet jou ook nog als prijs te moeten betalen. Ik heb nu genoeg betaald.

Antigone

Nee. U hebt ja gezegd. U kunt nu nooit meer ophouden te betalen!

Créon

(schudt haar plots door elkaar, buiten zichzelf van drift) Maar grote God, probeer mij dan ook eens een ogenblik te begrijpen, kleine stomkop. Ik heb wel geprobeerd jou te begrijpen. Het is nu eenmaal nodig dat er mensen zijn die ja zeggen. Het is nu eenmaal nodig dat er mensen zijn, die het roer van het schip in handen nemen. Aan alle kanten maakt het water, we zitten midden in de misdaad, de stommiteit en de ellende ... Het roer slingert nu eens naar rechts en dan weer naar links. De bemanning wil geen steek meer uitvoeren en denkt er nog maar alleen aan de lading te plunderen, terwijl de officieren bezig zijn een gemakkelijk vlotje te bouwen, voor hen alleen, waar ze de hele voorraad zoet water op in veiligheid willen brengen om tenminste hun hachje te redden. En de mast kraakt en de wind giert en de zeilen staan op het punt het te begeven en al die stommelingen zullen nog met elkaar verzuipen, omdat ze alleen maar aan hun eigen huid denken, hun eigen kostbare huid en hun eigen beroerde zaakjes. Geloof jij, dat je dan nog tijd hebt om te wikken en te wegen en jezelf af te vragen, of je het op een goede dag niet te duur zal

moeten betalen en of je later nog zoiets als een mens zult kunnen zijn? Je pakt eenvoudig het eind hout beet, je brengt het schip op koers tegen de hoge zeeën in, je brult een bevel en je schiet in de grote hoop op de eerste de beste, die een stap vooruit doet. In de grote hoop, versta je. Dat heeft met Jantje of Pietje niets te maken. Dat gaat precies als de zee, die over het dek spoelt. De wind die je in het gezicht slaat en wat er toevallig tussen de mannen terecht komt, dat heeft allemaal geen naam. Misschien was het juist de vent die je de avond te voren vuur heeft gegeven en tegen je geglimlacht heeft. Nu heeft hij geen naam meer. En zelf heb je ook geen naam meer, daar aan je roerpen geklemd. Alleen de boot heeft nog een naam en de storm. Begrijp je dat soms?

Antigone

(die haar hoofd schudt) Ik wil het niet begrijpen. Dat laat ik aan u over. Ik heb wat anders te doen dan te begrijpen. Ik moet nee zeggen tegen u en sterven.

Créon

Dat is gemakkelijk om neen te zeggen!

Antigone

Niet altijd!

Créon

Om ja te zeggen, daarvoor moet je zweten en je mouwen opstropen, en het leven met volle handen aangrijpen en tot je ellebogen er in gaan. Het is gemakkelijk om neen te zeggen, zelfs als je sterven moet. Je hoeft alleen maar geen vin te verroeren en te wachten. Te wachten of je blijft leven en te wachten zelfs of je gedood wordt. Maar dat is al te laf. Dat is een uitvinding van de mensen. Of kun jij je soms een wereld voorstellen, waarin de bomen ook neen zouden zeggen tegen het sap en waarin de dieren neen zouden zeggen tegen hun instinct voor de jacht of voor de liefde? De dieren zijn tenminste goed, eenvoudig en hard. Die gaan moedig dezelfde weg, het ene beest drijft het andere voort. En als ze bezwijken dan komen er weer anderen en er kunnen er zoveel verloren gaan als je wilt, dan blijft er toch altijd een van elk soort over om weer jongen voort te brengen en dezelfde weg te gaan, met dezelfde moed, precies als alle anderen die hem voor zijn geweest.

Antigone

Een mooie droom, hè, voor een koning, die dieren. Maar dat zou al te gemakkelijk zijn. *(Het is een ogenblik stil, gedurende welke stilte Créon haar aanziet.)*

Créon

Je minacht me zeker, hè? *(zij antwoordt niet, hij gaat verder alsof hij tot zichzelf spreekt)* Grappig is dat! Dikwijls heb ik in gedachten zo'n gesprek gevoerd, met een kleine bleke jongen die een poging zou hebben gedaan om mij te vermoorden en uit wie ik naderhand niets zou weten te krijgen dan minachting. Maar ik heb nooit gedacht, dat het nog eens met jouw zou zijn en dan om zo iets onnozels ... *(Hij heeft zijn hoofd in beide handen genomen, men voelt dat hij aan het eind van zijn krachten is.)* Luister in elk geval nog voor de laatste maal naar mij. Ik heb geen mooie rol te spelen, maar het is nu eenmaal de rol die ik spelen moet en daarom zal ik je ter dood laten brengen. Maar ik wil dat je, voor het zover is, volkomen zeker bent van de rol, die jij te vervullen hebt. Weet je wel waarom je moet sterven, Antigone? Weet je wel onder welke smerige geschiedenis jij nu met je eigen bloed je kleine handtekening gaat zetten?

Antigone

Wat voor een geschiedenis?

Créon

De geschiedenis van Etéocle en Polynice, je broers. Neen, je denkt wel, dat je die kent, maar je kent hem helemaal niet. Niemand in Thebe kent hem trouwens, behalve ik. Maar het komt mij voor, dat jij vanmorgen ook recht hebt hem te leren kennen. *(een poosje is hij in gepeins verzonken, waarbij hij het hoofd in de handen steunt, met de ellebogen op zijn knieën; men hoort hem mompelen)* Je zult

zien, dat het niet erg fraai is. *(op gedempte toon begint hij te spreken, zonder naar Antigone te zien)*
Wat herinner jij je eigenlijk van je broers? Twee speelmakertjes, die natuurlijk een stevige minachting voor je hadden, die je poppen vernielden en die elkaar eeuwig en altijd geheimpjes in het oor moesten fluisteren om jou hels te maken.

Antigone

Ze waren al groot ...

Créon

Later zul je ze wel bewonderd hebben, toen ze hun eerste sigaretten rookten en hun eerste lange broek droegen. En weer later begonnen ze 's avonds uit te gaan, de volwassen man uit te hangen en toen keken ze helemaal niet meer naar je om.

Antigone

Ik was een meisje.

Créon

Je zag natuurlijk wel, dat je moeder erom hilde en dat je vader razend werd en je hoorde ze met deuren smijten wanneer ze thuis kwamen en in de gangen grinnikten. En ze liepen je voorbij, spotziek en lamlendig en ze stonken naar wijn.

Antigone

Op een keer had ik mij achter een deur verscholen. Het was 's morgens. We waren juist opgestaan en zij kwamen pas thuis. Polynice had mij in de gaten, hij zag heel bleek, zijn ogen schitterden. Hij was zo mooi in zijn avondkleding! Hij zei tegen me: 'zo ben je daar?' En toen gaf hij mij een grote papieren bloem, die hij van die nacht had meegenomen.

Créon

En jij hebt die bloem natuurlijk bewaard hé? En gisteren voordat je wegging heb je de lade van je kast opengetrokken en heb je lang naar die bloem gekeken om je zelf moed in te spreken?

Antigone

(die trilt) Van wie weet u dat?

Créon

Arme Antigone, met je bloed van papier! Weet je wat je broer voor iemand was?

Antigone

Ik wist dat u in ieder geval kwaad van hem zoudt spreken.

Créon

Een onnozel fuifnummer, een hardvochtig zielloos vechtersbaasje, een bruid, die alleen maar deugde om wat harder over de weg te jagen met zijn auto's, dan een ander en om wat meer geld uit te geven in de bars. Op een keer was ik er bij, dat je vader hem een belangrijke som gelds weigerde, die hij met spelen verloren had. Hij werd zo bleek als een doek, hief zijn vuist op en schreeuwde een gemeen woord.

Antigone

Dat is niet waar.

Créon

En hij sloeg je vader met zijn grove vuist midden in het gezicht! Het was erbarmelijk om aan te zien! Je vader zat aan tafel met het hoofd in de handen. Hij bloedde uit zijn neus en hij hilde. en in de hoek van de kamer stak Polynice grinnikend een sigaret op.

Antigone

(nu bijna smekend) Dat is niet waar!

Créon

Je kunt het je misschien zelf nog wel herinneren. Je was twaalf jaar. Toen heb je hem in een hele tijd niet gezien. Is dat waar of niet?

Antigone

Ja, dat is waar

Créon

Nu, dat was na die twist. Je vader wilde hem niet voor de rechter brengen. Toen is hij in het Argeïsche leger gegaan. En zodra hij bij de Argeërs was beland, begon de jacht op je vader, op die oude man, die maar niet dood wilde gaan, die maar niet zijn koninkrijk wilde nalaten. De ene aanslag volgde op de andere en de sluipmoordenaars die we te pakken kregen bekenden tenslotte altijd dat zij geld ontvangen hadden van hem. Trouwens niet alleen van hem. Want dat is juist, wat ik wil dat je weet, de achtergrond, de coulissen van het drama, waarin jij met alle geweld een rol wilt spelen. Ik wil, dat je weet in welke keuken dit alles bekookst werd. Gisteren heb ik Étéocle een grandioze begrafenis bezorgd. Voortaan is Étéocle een held en een heilige voor Thebe. De hele bevolking was op de proppen. De schoolkinderen hebben al het geld uit hun spaarpot gegeven voor een krans. Oude mannen hebben met gespeelde ontroering, en met trillingen in hun stem, de loftrumpet gestoken van die brave broer, die trouwe zoon van Oedipe en die rechtschapen prins. Ik heb ook een toespraak gehouden. En alle priesters van Thebe waren aanwezig met hun mooiste gelegenheidsgezicht. en de militaire eer ontbrak evenmin ... Dat moet wel ... Misschien kun je begrijpen dat ik me de weelde niet kan veroorloven van in beide kampen een schoft te hebben. Maar ik zal jou eens wat vertellen. Iets verschrikkelijks waarvan ik alleen op de hoogte ben: Étéocle, dat toonbeeld van deugdzaamheid, was niet veel beter dan Polynice. Die brave zoon had ook geprobeerd zijn vader te vermoorden, die rechtschapen prins had ook het besluit genomen Thebe aan de meestbiedende te verkopen. Ja, dat is grappig hè? Ik heb het bewijs, dat het verraad, waarvoor het lijk van Polynice als straf in de zon ligt te verrotten, ook werd voorbereid door Étéocle, die nu in zijn marmeren graftombe rust. Het was maar bij toeval, dat Polynice zijn slag eerder sloeg dan zijn broer. We hebben met twee boeven op oorlogspad te maken, die elkaar en ons er bij bedrogen en die elkaar de strot hebben afgesneden als twee geboren schooiers, om een oude rekening te vereffenen ... Het was nu eenmaal nodig, dat ik van een van beiden een held maakte. Dus ben ik hun lijken temidden van de anderen gaan zoeken. We vonden ze met de armen om elkaar heen. Voor de eerste keer van hun leven waarschijnlijk. Ze hadden elkaar aan de degen geregen en daarna was de charge van de Argeïsche ruiters over hen heen gegaan. Ze waren tot pap getrapt, Antigone, volkomen onherkenbaar. Ik heb een van de lijken laten oprapen, het minst geschonden van de twee om het een nationale begrafenis te geven; en ik heb bevolen het andere lijk te laten verrotten waar het lag. Ik weet niet eens welk van de twee. En ik kan je de verzekering geven, dat het mij volkomen onverschillig is.

(Er heerst een lange stilte, zij verroeren zich niet, zien elkaar ook niet aan; daarna zegt Antigone op zachte toon:)

Antigone

Waarom hebt u mij dat verteld?

Créon

(staat op en trekt zijn jasje weer aan) Was het dan soms beter geweest je door die smerige geschiedenis aan je eind te laten komen?

Antigone

Misschien wel. Ik geloofde er in. *(Weer is het stil. Créon gaat naar haar toe.)*

Créon

Wat ben je van plan?

Antigone

(die van haar stoel komt als een slaapwandelaarster) Ik ga naar mijn kamer.

Créon

Je moet niet zo allen blijven. Ga vanmorgen Hémon opzoeken. En stel het huwelijk niet te lang uit.

Antigone

(in een zucht) Neen.

Créon

Je hebt een heel leven voor je. Ik verzeker je, dat onze woordenwisseling, daarbij vergeleken, niets te betekenen heeft. Zolang je die schat nog bezit.

Antigone

Ja.

Créon

Dat is het enige dat telt. En dat wou jij nou zo maar weggooien? Ik begrijp je wel. Toen ik twintig was, zou ik precies zo gehandeld hebben. Daarom dronk ik je woorden in. Het was alsof ik van heel lang geleden naar een kleine Créon luisterde, even mager en bleek als jij, die ook aan niets anders dacht dan zich helemaal te geven. Maar stel je huwelijk niet te lang uit, Antigone, en wees gelukkig. Het leven is niet wat jij er van denkt. Het is als water, dat jonge mensen tussen hun vingers door laten stromen zonder het te beseffen. Je moet je handen dicht doen, Antigone, en snel. Houd het vast. Je zult zien dat het iets kleins wordt, iets hards en eenvoudigs, waar je op knabbelen kunt, terwijl je in de zon zit. Zij zullen allen het tegendeel beweren, omdat ze je kracht nodig hebben en je geestdrift. Maar luister niet naar ze. Luister niet naar mij wanneer ik mijn eerstvolgende redevoering houd bij het graf van Étéocle. Daar zal niets van waar zijn. Niets is waar, behalve dingen, die niet gezegd worden ... Je zult het later zelf ook wel leren. Het leven, dat is een boek waar je van houdt, een kind dat aan je voeten speelt, een werktuig dat je stevig in je handen houdt, een bank om op te rusten, 's avonds voor het huis. Je zult me wel minachten, maar je zult het zien, de belachelijke troost van de ouderdom is misschien niets anders dan ervaring, dan het leven toch geluk is.

Antigone

(mompelt, terwijl zij zonder iets te zien voor zich uitstaart) Geluk ...

Créon

(die zich plotseling een beetje schaamt) Een woord van niets hè?

Antigone

(op zachte toon) Hoe zou dat er wel uitzien, mijn geluk? Wat voor een gelukkige vrouw zal er uit de kleine Antigone groeien? Wat voor armzaligheden zal ook zij moeten uithalen, iedere dag weer, om haar kleine deel geluk met moeite binnen te slepen? Wie zal zij wat moeten voorliegen, tegen wie moeten glimlachen en aan wie zich moeten verkopen? Wie zal zij moeten laten sterven, terwijl zij haar hoofd afwendt?

Créon

(haalt de schouders op) Je bent gek, houd je mond!

Antigone

Neen, ik houd mijn mond niet. Ik wil weten hoe ik het zal moeten aanleggen om ook gelukkig te worden. En ik wil het nu weten, want ik moet nu meteen kiezen. U zegt dat het leven zo mooi is. Ik wil weten hoe ik het moet aanleggen om te leven.

Créon

Houd je van Hémon?

Antigone

Ja, ik hou van Hémon. Ik hou van een Hémon, die jong en onverbiddelijk is, een Hémon die veeleisend en trouw is, evenals ik. Maar als hij uw leven moet leiden en uw geluk hem te beurt moet vallen, met alles wat dat aan slaphed veronderstelt, als Hémon niet meer van kleur verschiet, wanneer ik van kleur verschiet, als hij niet meer gelooft dat mij een ongeluk is overkomen wanneer ik vijf minuten te laat ben, als hij zich niet meer alleen op de wereld voelt en mij verafschuwt wanneer ik lach zonder dat hij weet waarom, als hij ook mijnheer Hémon moet worden en als hij ook moet leren 'ja' te zeggen, dan houd ik niet meer van Hémon!

Créon

Je weet niet meer wat je zegt. Houd je mond!

Antigone

Ik weet heel goed wat ik zeg. Maar u hoort mij niet meer. Mijn woorden komen nu van te ver, uit een koninkrijk waar u niet meer komen kunt met uw rimpels en uw wijsheid en uw reumatiek. *(zij lacht)* Ik moet werkelijk lachen, Créon, want ik zie je nu ineens zoals je geweest moet zijn toen je nog pas 15 jaar was. Hetzelfde gebaar van onmacht en hetzelfde geloof tot alles in staat te zijn. Het enige wat het leven aan je veranderd heeft, zijn die grijze haren en die rimpeltjes in je gezicht.

Créon

(terwijl hij haar door elkaar schudt) Wil je wel eens je mond houden?

Antigone

Waarom wil je toch dat ik mijn mond hou? Omdat je weet dat ik gelijk heb? Geloof je soms dat ik niet in je ogen kan lezen, dat jij het ook weet? Je weet dat ik gelijk heb, maar je zult het nooit bekennen, omdat je op het ogenblik vecht voor je geluk als een hond voor zijn klui.

Créon

Zeker, het jouwe en het mijne, stomkop.

Antigone

Ik walg van jullie allemaal met jullie geluk! Met jullie leven waar je kost wat het kost van moet houden. Jullie zijn net honden die likken aan alles wat ze op hun weg vinden. En dat kleine kansje dat je iedere dag hebt, wanneer je tenminste niet al te veeleisend bent. Maar ik wil alles; en op slag en er mag niets aan ontbreken of anders bedank ik er voor! Ik wil niet bescheiden zijn en me tevreden stellen met een klein beetje als ik erg zoet ben geweest. Ik wil nu op dit ogenblik zeker zijn van alles en het moet even mooi zijn als toen ik nog een klein meisje was of anders wil ik sterven.

Créon

Toe, begin maar weer opnieuw, net als je vader!

Antigone

Jazeker, net als mijn vader. Wij zijn van het slag dat geen halve vragen stelt. Dat net zo lang vraagt tot er geen sprankje hoop meer over is, maar dan ook geen sprankje meer. Wij zijn van het slag dat er boven op springt, op uw hoop, waar wij haar tegen komen, uw dierbare hoop, uw smerige hoop!

Créon

Hou je mond! Ik wou dat je jezelf zo eens kon zien! Je bent lelijk!

Antigone

Ik weet dat ik lelijk ben! Het is ook helemaal niet verheven hè, om zo te schreeuwen en te springen en als een marktwijf van je af te bijten. Papa is ook pas naderhand mooi geworden, toen hij eindelijk zeker wist dat hij zijn vader had vermoord, dat het zijn moeder was met wie hij getrouwd was en toen niets, niets meer hem kon redden. Toen is hij plotseling kalm geworden. Het was alsof hij glimlachte en toen werd hij mooi. Het was afgelopen. Hij hoefde alleen nog maar zijn ogen te sluiten om jullie niet meer te zien. Jullie met je armzalige koppen, jullie mensen, die hopen op het geluk ☹ jullie zijn lelijk, al ben je nog zo mooi! Jullie hebt allen iets lelijks in je ogen of om je mond. Je hebt het straks heel goed gezegd, Créon, toen je het over de keuken had. Echte koppen om wat te bekokstoven.

Créon

(terwijl hij haar arm bijna fijn knijpt) Ik gebied je nu te zwijgen, hoor je?

Antigone

Wil je mij gebieden, bekokstover. Geloof je werkelijk, dat je mij iets gebieden kunt?

Créon

De spreekkamer zit vol mensen. Wil je dan je eigen ondergang? Straks horen ze je nog.

Antigone

Doe de deur maar open, dan kunnen ze me horen!

Créon

(terwijl hij probeert haar met geweld de mond te snoeren) Zul je eindelijk zwijgen voor den donder?

Antigone

(terwijl ze zich verveert) Toe, vlug, bekokstover, roep je wachters! *(de deuren gaan open en Ismène verschijnt op het toneel. Gillend)*

Ismène

Antigone!!

Antigone

Wat wil jij nu ook nog?

Ismène

Wil je me vergeven, Antigone? Antigone, je ziet dat ik nu gekomen ben, dat ik wel durf. Ik ga met je mee.

Antigone

Waar wil je met me naar toe?

Ismène

Als u haar ter dood laat brengen, zult u mij ook ter dood moeten laten brengen.

Antigone

Geen sprake van. Voor jou is het nu te laat! Ik moet sterven en niemand anders. Je verbeeldt je toch niet, dat je nu met mij tegelijk zoudt kunnen sterven? Dat zou al te gemakkelijk zijn.

Ismène

Ik wil niet leven als jij dood gaat, ik wil niet zonder jou achterblijven.

Antigone

Je hebt het leven gekozen en ik de dood. Laat me nu met rust met je gejammer. Dan had je vanmorgen maar moeten gaan, toen het nog nacht was en ik op handen en voeten heb moeten kruipen. Toen had je mee moeten gaan om de aarde op te krabben, terwijl ze vlak bij me stonden en je moeten laten grijpen als een dier.

Ismène

Dan ga ik morgen!

Antigone

Hoor je dat Créon! Zij ook al. Wie weet wie het nog meer te pakken zullen krijgen als ze mij horen? Wat wacht je nog om met tot zwijgen te brengen en je soldaten te roepen? Kom Créon, een beetje meer moed. Het is alleen maar een kwaad ogenblik waar je doorheen moet. Toe, bekokstover, het moet toch!

Créon

(schreeuwt plotseling) Wachters! *(onmiddellijk verschijnen de wachters)* Neem haar mee!

Antigone

(met een kreet van opluchting) Eindelijk, Créon.